

Roel Thijssen

De kandidaat

UITGEVERIJ
XL
DEVENTER

Het eerste wat hem opviel was de uitputting. Bijna zonder uitzondering leken de vluchtelingen aan het eind van hun Latijn, meer nog in de greep van een extreme vermoeidheid dan van de ondervoeding waarvan hun holle ogen, ingevallen wangen en dunne armen blijk gaven. Graham zag vrouwen en kinderen apathisch langs de kant van de weg zitten. Nu ze eenmaal wisten dat ze zich diep genoeg in Thailand bevonden om geen aanvallen van Vietnamese soldaten meer te hoeven vrezen, lieten de laatste restjes adrenaline die hen hadden doen volhouden het afweten. Zakken met schamele maar waardevolle en persoonlijke bezittingen waren achteloos op de grond gedumpt, alsof ze achteraf beschouwd slechts ballast vormden.

‘Alle Jezus, wat een stank’, merkte Burt Clayland op. Graham zag zijn neusvleugels op en neer gaan, als die van een kat die ontdekt dat haar bak nog steeds niet is schoongemaakt.

‘Wat wil je? Duizenden mensen op een kluitje en voor God weet hoelang.’

Ze bleven staan bij wat ze aannamen dat de ingang van het vluchtelingenkamp was. Er was geen slagboom of wachttorens, evenmin zag Graham vlaggen wapperen. Het enige wat erop wees dat hier vluch-

telingen en geen landverhuizers opgevangen werden was een bus met de letters UNHCR op de zijkant.

‘Ziet u ergens een blanke dokter of functionaris, kapitein? Ik zie alleen Thaise soldaten rondhangen.’

Graham ergerde zich aan het impliciete racisme van Clayland. De man was nu ruim een maand in Thailand en gedroeg zich nog steeds als of ze hem gisteren ergens in het Midden-Westen van de Verenigde Staten van een veld hadden geplukt, op een vliegtuig gezet en hier gedumpt. Hij zag de grote hand voor de zoveelste keer met een vuile zakdoek het roodverbrande voorhoofd deppen. De junglehoed stond ver naar achteren geschoven op Claylands hoofd en maakte een even slappe indruk als de rossige haardos die hij moest bedekken.

‘De afspraak was dat we hier zouden wachten’, antwoordde Graham kortaf. Hij plaatste zijn benen iets uit elkaar en nam de houding aan van een soldaat op de plaats rust.

Hij herinnerde zich het ongeloof op het gezicht van Curtiz, de CIA Station Chief in Bangkok, een ongeloof dat door Grahams gezicht weerspiegeld werd toen de boodschap tot hem zelf doordrong: twee Amerikaanse soldaten zouden, tezamen met tientallen Cambodjaanse vluchtelingen, in het vluchtelingenkamp van Nong Chan zijn aangekomen. Ze waren niet in uniform maar hadden zwarte kleding

aan. Met hun diepgebruinde huid en magere gestalte konden ze vanop afstand makkelijk doorgaan voor Cambodjanen, had Curtiz gezegd. Alleen hun lengte verraadde hen. Dat was ook de reden waarom ze kilometers lang gebogen hadden gelopen.

‘U heeft het niet over een paar militairen die dagen of weken na een mislukte missie op drift zijn geraakt in het grensgebied, maar over...?’ Hij durfde zijn zin niet af te maken.

‘Inderdaad, Graham, ik heb het over Amerikanen die al jarenlang missing in action zijn.’

Ze hadden beiden even geluisterd naar het langzame draaien van de plafondventilator, alsof die in staat zou zijn met de hitte ook de onuitgesproken implicatie de kamer uit te krijgen. Ten slotte had Graham geknikt en gezegd: ‘U wilt dat ik naga of het geen deserteurs zijn die het socialistisch paradijs alsnog zijn ontvlucht.’

‘Want als het dat niet zijn, hebben we heel wat uit te leggen’, had Curtiz op sombere toon geantwoord.

De twee Amerikanen werden bewaakt door Thaise militairen, in een legertent op het terrein van het kamp. De communicatie tussen het Thaise leger en de Amerikaanse bondgenoten, die heel stroperig kon verlopen, was in dit geval bijzonder vlot geweest. Nauwelijks een dag na hun aankomst was de CIA op de hoogte gesteld. Diezelfde ochtend was Graham

ontboden. Omdat er niemand anders beschikbaar was om hem te vergezellen had hij een groentje meegereggen. Een Thaise legerhelikopter had hen van Bangkok naar het grensgebied gebracht, waarna ze met een Ashok Leyland-truck, volgeladen met zakken rijst voor het vluchtelingenkamp, het laatste deel van de reis hadden afgelegd.

Graham bekeek de activiteit en vooral de inactiviteit om hem heen. Veel mensen zaten op de grond, in afwachting van de komst van de voedselbedeling of misschien de dokter. Dagen- of wekenlang waren ze opgejaagd geweest en nu ze eenmaal in veiligheid waren begon het grote wachten. Het kon jaren duren eer ze hier weg konden, terug naar de andere kant van de grens, naar een huis dat er misschien al niet meer stond en velden die waren doorploegd door Vietnamese tanks.

‘Daar komt iemand voor ons.’

Clayland had gelijk. Een Thaise luitenant en twee soldaten liepen op hen toe. De officier groette overdreven correct. ‘Bent u kapitein Marquand?’

‘Inderdaad, luitenant’, antwoordde hij in het Thai. ‘Wij komen voor de twee Amerikanen.’

De luitenant leek zich prompt iets te ontspannen nu hij wist met een falang te maken te hebben die zijn taal sprak. ‘Ik zal u naar hen toe brengen, kapitein. Ze verkeren in redelijke toestand. Een legerarts heeft

hen onderzocht en we hebben hen stevig laten eten. Wilt u ons volgen?’

Ze liepen het kamp in. Sommige Cambodjanen staarden hen na, maar de meesten hadden geen belangstelling voor hen. Graham zag hier en daar uitwerpselen. Aangezien de gebruikelijke honden nergens te zien waren moesten ze wel van menselijke origine zijn. Het eeuwige probleem met kampen waar grote aantallen mensen langere tijd moesten verblijven, dacht hij: waar blijven we met de stront? Ze bleven plotseling staan toen ze in de verte een ontploffing hoorden.

‘Vietnamese artillerie’, verklaarde de luitenant ongevraagd, in het Engels.

‘Zit die dan zo dichtbij?’

‘Een paar weken terug is er een aanval geweest. Maar we hebben ook zelf een groep Cambodjaanse verzetstrijders beschoten, nadat ze een van onze soldaten valselijk beschuldigd hadden.’

Graham zag dat Clayland een opmerking wilde plaatsen en wees hem met een korte blik terecht. Hij wist precies op welk incident de luitenant doelde: de verkrachting van een Cambodjaanse vrouw door een Thaise soldaat, waarna hij door de vluchtelingen werd gedood. Het incident was geëscaleerd tot een complete miniveldslag tussen de Thaise militairen en leden van diverse Cambodjaanse verzetsgroepen;

een ongelijke strijd met honderd gesneuvelde Cambodjanen als gevolg. De dood van honderd mensen had de kranten gehaald, omdat de vrouw van president Carter het kamp zou bezoeken. Ze waren te afhankelijk van de goodwill van de Thai, dus besloot Graham een belangrijker punt van zorg aan te kaarten in plaats van irritatie op te wekken.

‘Bevinden er zich veel Rode Khmer onder de vluchtelingen, luitenant?’ Ook Graham was weer op het Engels overgeschakeld om Clayland niet buiten te sluiten.

‘Meer dan ons lief is, kapitein. En ze hebben zich van de ene dag op de andere moeten verzoenen met hun nationalistische tegenstanders. Net als met ons. Alle geweerlopen zijn nu gericht op het oosten.’

Graham zag Claylands hoofd naar rechts draaien, alsof daar de nieuwe, gezamenlijke vijand te zien was. Maar het was geen nieuwe, wist Graham. Onder de dunne laag van ideologische tegenstellingen ging een eeuwenoud conflict schuil: de expansie van het ene land ten koste van het andere. Vroeger overheersten de Khmer bijna heel Indochina, nu probeerden de Vietnamezen diezelfde positie te bereiken.

Een van de soldaten die hen begeleidden schold tegen een Cambodjaan die blijkbaar te dichtbij kwam. De luitenant zette er ondertussen stevig de pas in. Hij wees naar een legertent waar een andere Thai-

se militair de wacht hield. Graham ving een glimp op van een duur uitziend horloge. Hoeveel zouden sommige vluchtelingen hier hebben moeten betalen om binnen te mogen blijven?

De soldaat ging strammer in de houding staan terwijl de luitenant de flap opzij sloeg en Graham en Clayland uitnodigde binnen te stappen. Graham bukte en liep de koelte van de tent in. Hij liet zijn ogen even wennen aan de plotselinge donkerte na de felle zon buiten en zag toen de twee mannen.

Ze hadden beiden een getaande huid en een stevige stoppelbaard. Hun zwarte kleding zag er vies en versleten uit en hun smerige voeten staken in afgetrapte sandalen die misschien wel meer kilometers hadden afgelegd dan de gemiddelde soldatenlaars. Toch was de man op de brits links van hem een opvallend knappe verschijning. Zijn gelaatstrekken waren symmetrisch, zijn wenkbrauwen donker, met hazelnootkleurige ogen eronder, en zijn kin was krachtig. Het lichaam was mager maar toch nog gespierd. De man op het andere bed was robuuster en kleiner, had minder haar en leek zijn neus ooit gebroken te hebben. Graham schatte hen allebei in de veertig, maar hij wist dat het harde leven in de tropen mannen versneld kon verouderen.

‘Goedemiddag, heren’, begon hij vormelijk. ‘Mijn naam is kapitein Graham Marquand. Dit is Burt

Clayland, van de Amerikaanse ambassade in Bangkok. Welkom in Thailand. Met wie hebben wij het genoeg?’

Zijn woorden klonken hem zelf oubollig in de oren, maar het was zaak de twee mannen op hun gemak te stellen. Het was beter dat ze aanvankelijk dachten met een stel bureaucratische sukkels te maken te hebben dan met geslepen veldagenten van de CIA.

De rechtse kwam met moeite van zijn brits overeind. Blijkbaar had hij last van zijn linkerbeen. Toch ging hij in de houding staan en gaf Graham een eeltig aanvoelende hand. ‘Sergeant Andrew Branninck, sir, derde divisie mariniers.’

De linkse volgde. ‘Ik heb geen legerrang, kapitein. Mijn naam is Sean Leslie Flynn. Ik ben freelance oorlogsverslaggever.’

Zowel de naam van de reporter als het nummer van het legeronderdeel dat de mannen noemden maakte dat bij Graham zijn nekharen overeind kwamen. De derde divisie was tien jaar geleden uit Zuid-Vietnam vertrokken, met achterlating van de nodige doden en vermisten. De eerste aanwijzing dat Curtiz’ angst bewaarheid zou worden.

‘De derde divisie is hier al jaren niet meer gestationeerd, sarge.’

De man knikte en deed daarbij zijn lippen iets van elkaar, genoeg voor Graham om te zien dat hij en-

kele voortanden miste. ‘Wij zijn hier dan ook jaren geleden achtergebleven, sir.’

‘Tijdens welke actie ben je vermist geraakt, sarge?’

‘Operatie Buffalo, sir’, antwoordde Branninck prompt. ‘Februari 1967, in de buurt van Con Tien, in de DMZ.’

Grahams gedachten gingen automatisch terug naar die periode van de Vietnamoorlog. Februari was kort vóórdat zijn broer Paul in Zuid-Vietnam was aangekomen en gevangengenomen in de centrale hooglanden. Maar Paul was twee jaar later bevrijd tijdens Operatie Freeborn, terwijl deze kerels er toen net een zesde van hun gevangenschap op hadden zitten. ‘Dan is het dus toch waar’, hoorde hij Clayland naast zich opmerken.

‘Wat is waar?’ vroeg Branninck. ‘Dat wij waren opgegeven? Ik ben de laatste jaren steeds bang geweest dat mijn status van MIA in KIA was veranderd.’

Graham wilde hem antwoorden dat het veel erger was dan een verandering van één letter, dat het officiële standpunt al zeven jaar luidde dat er geen gevangenen meer waren in Zuidoost-Azië en dat de sergeant dus het grootste deel van de afgelopen twaalf jaar officieel dood was geweest. Het was echter nog te vroeg hem dat te vertellen.

‘Hoe zijn jullie hier gekomen?’ vroeg hij in plaats daarvan.